

ТЕОРЕТИКО-ЕМПІРИЧНІ МЕЖІ ПОНЯТТЯ ЕЙДЖИЗМУ У ПСИХОЛОГІЇ

У статті розглянуто проблему українського суспільства: сприйняття пенсіонерів крізь призму стереотипів, які заважають формуванню соціальних установок і дій в активній повсякденній праці й проведенні дозвілля. Здебільшого людей пенсійного віку сприймають, як бідних, немічних, неспроможних повноцінно працювати. Це негативне ставлення і сприйняття проявляється як ейджизм. Окреслюються позитивні та негативні стереотипи особи пізньої зрілості. Обґрунтовано проблемні взаємовідносини між представниками вікових категорій – молодими людьми та особами пізньої зрілості, досліджено рівень емпатії до людей похилого віку серед школярів (ранній юнацький вік) та студентами (юнацький вік). Аналізуються причини виникнення соціального явища «ейджизм» та пропонуються шляхи його подолання. Джерел – 8.

Ключові слова: пізня зрілість, пенсіонер, стереотипи, ейджизм, емпатія, юнацький вік, соціальні установки.

Постановка проблеми. Проблема стрімкого старіння населення протягом останніх років займає помітне місце у наукових розробках сучасних вчених. Питання порушення балансу між людьми зрілого та молодого віків є актуальним на національному рівнях. Більшість розвинених країн порівняно давно стикнулись з даною проблемою, інші – швидкими темпами наближаються до неї. Проблема старіння українського населення (майже третина складається з людей передпенсійного та пенсійного віку), повинна носити державний характер і стати головною умовою благополуччя у старості.

У Концепції демографічного розвитку українського суспільства вказані наступні особливості соціально-економічних наслідків старіння населення [4]:

- зростання осіб пенсійного віку призводить до збільшення обсягів споживання суспільних ресурсів на соціальне забезпечення в старості. Обмеження таких ресурсів поширює бідність та поглиблюється соціальна нерівність за віком. Бідність населення похилого віку зумовлює посилення тиску на ринок праці та додаткові матеріальні обов'язки працездатного населення;

- підвищення частки осіб похилого віку формує специфічні потреби у послугах, товарах, житлі, соціальному та медичному обслуговуванні;

- зміни у співвідношенні поколінь впливають на міжпоколінні відносини у сім'ї та суспільстві, зокрема між молоддю та особами похилого віку, платниками податків та пенсіонерами.

За статистичними даними, про перепис населення Волинської області у 2012 р., чисельність наявного населення становить 1038,6 тис. (міське – 539,1 (51,9 %), сільське – 499,5 (48,1 %)). У Пенсійному фонді у містах і районах Волинської області перебувають на обліку 275529 пенсіонерів, з них за віком – 207350, за вислугу років – 3869. Працюючих пенсіонерів в області за останніми даними становить 30745 осіб.

Проблемою суспільства є сприйняття пенсіонерів крізь призму стереотипів, які заважають формуванню соціальних установок і дій у активній повсякденній праці й проведенні дозвілля. Припинення професійної діяльності у період пізньої зрілості призводить до того, що людина опиняється на узбіччі суспільного життя. Вона переживає зміни в соціальному статусі, потребу в соціальній адаптації, реінтеграцію в суспільство. Здебільшого людей пенсійного віку сприймають, як бідних, немічних, неспроможних повноцінно працювати тощо. Це негативне ставлення і сприйняття проявляється як ейджизм.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ейджизм – негативне, упереджене ставлення суспільства до людей похилого віку, їх знецінення, приниження та дискримінація. Своїми коренями пов'язаний з ювеналізмом – культом молодості, який став життєвою філософією ХХ століття. Засновник ейджизму директор Національного інституту старіння США Р. Батлер, який у 1969 році ввів у науковий обіг цей термін [5, с.362]. Він вважав психологічними причинами розповсюдження ейджизму в європейському суспільстві щодо людей похилого віку – глибоку приховану тривогу молодих, їх особисту відразу та неприязнь до старості, хвороб, інвалідності та страх немічності, непотрібності, смерті. Потрібно виховувати шанобливе ставлення до людей пенсійного віку, формувати установки, що саме вони є наймудрішими, добродушними, турботливими, співчутливими.

Відомий російський вчений І. Кон вказує, що ейджизм – це така життєва філософія, яка абсолютизує вік і створює нереалістичний жорстокий культ юності [2, с.284].

Аналіз результатів теоретичного дослідження дав змогу визначити стереотипи щодо особи пізньої зрілості (табл. 1).

Таблиця 1

Стереотипи щодо осіб пізньої зрілості

Позитивні стереотипи	Негативні стереотипи
Мудрі, цікаві, великий життєвий досвід	Слабкі та хворі, завжди невдоволені
Вирізняються зрілістю	Знижуються інтелектуальні здібності, погіршується пам'ять, знижується здатність до навчання
Вміють слухати, терплячі до дітей	Ригідні, догматичні, не здатні змінюватись
Добрі, щирі до своїх онуків	Живуть у соціальній ізоляції, страждають від самотності, утримуються в будинках престарілих
Легко сходяться з людьми, добрі, привітні	Дратівливі, схильні до нещасних випадків
Потенційна політична сила, беруть участь у політичному житті	Не є політичною силою, потребують захисту
Заможна частина населення, користуються пільгами	Бідні, не можуть звести кінці з кінцями
Житлом забезпечені	Житлові проблеми
Займаються самоосвітою, наставництво	Особиста стагнація (застій)
Культурні	Культурно відсталі
Здатні засвоювати нові ідеї	Не здатні засвоювати нові ідеї
Поважають молодих людей	Негативно ставляться до молоді
Працюючи все життя сплачували податки	Вони даремний баласт суспільства

Зрілість – найбільш тривалий період онтогенезу, який характеризується тенденцією до досягнення найвищого розвитку духовних, інтелектуальних і фізичних здібностей особистості. Зрілість – стан, до якого приходять організм в кінці періоду розвитку.

Для визначення віку особистості використовують поняття «хронологічний вік», «біологічний вік», «соціальний вік», «психологічний вік». Вік – етап розвитку людини, що характеризується специфічними для нього закономірностями формування організму і особистості [6, с.23].

Можливо виокремити ряд типових фізичних ознак старіння, як внутрішніх так і зовнішніх: сухість та зморшки шкіри; посивіння та випадання волосся голови; зменшення мускульної маси та фізичної сили; зниження еластичності кровоносних судин; прогресування хронічних хвороб; психофізіологічне безсоння; погіршення дії імунної системи; температурний дисбаланс; демінералізація кісток, стискання хребта, сутулість постави.

Дві тисячі років тому римлянин М. Цицерон у філософському трактаті про старість змалював переваги. Цицерон назвав інтереси розуму та гідності характеру кращою зброєю проти старості. Він відкидав чотири головні звинувачення проти старості: перешкоджає діяльності; послабляє тіло; позбавляє людину, мало не всіх насолод; наближає людину до смерті.

Стародавніми греками період зрілості за віком, за станом духу людини був названий «акме», що означало вершину, високу ступінь чого-небудь, момент найбільшого розквіту людської особистості. Саме тому частина вікової психології, яка вивчає зрілість, називають акмеологія.

Термін «акмеологія» був запропонований М.О. Рибниковим для позначення періоду зрілості як найпродуктивнішого, творчого періоду життя людини. Цей період життя особистості найтриваліший. Його верхню і нижню межі різні автори визначають по-різному.

Дослідженнями розвитку особистості у різні вікові періоди займався видатний психолог Е. Еріксон. Він основною проблемою зрілості вважав вибір між продуктивністю і інертністю, які характеризують прогресивну і регресивну лінії розвитку. Людина турбується не тільки про благополуччя наступного покоління, а також про стан суспільства, в якому буде жити і працювати це майбутнє покоління. Особистість самореалізовується через досягнення її нащадків. Продуктивність властива не тільки батькам, але і тим, хто вносить свій внесок у виховання і керівництво молодими людьми. З втратою продуктивності припиняється функціонування

особистості як діяльного члена суспільства, життя перетворюється на задоволення лише власних потреб, бідніють міжособистісні відносини. Саме тоді настає криза даного періоду зрілості, і може визріти проблема – виживання роду [8, с. 232].

Головним віковим новоутворенням періоду зрілості можливо вважати продуктивність, що розуміється як інтегральне утворення (професійна продуктивність і внесок у розвиток, ствердження в житті майбутнього покоління). Рівень професіоналізму та позитивна мотивація дозволяє фахівцям брати на себе роль наставника. Саме наставництво можна вважати вищим рівнем розвитку фахівця, коли він передає свій досвід іншим працівникам. Важливою функцією наставництва є об'єднання цінностей і норм, наприклад, молодого працівника та досвідченого. Молоді спеціалісти під керівництвом наставника набувають професіоналізму, а пізніше і перерости його.

Час закінчення професійної діяльності пов'язаний з появою великої кількості вільного часу, який вона вправі може присвячувати своїм захопленням.

Досягнення вершин професійного, морального росту, розквіт можливостей особистості співвідносяться з поняттями «життєва перспектива», «життєві плани», «життєва мета». Саме життєву перспективу можливо пов'язати з потенційними можливостями особистості на конкретний час і в майбутньому. Наявність перспективи наповнює життя особистості глибоким змістом і є свідченням про достатню нестарий її психологічний вік. Під час життєвих криз, життєві перспективи особистості звужуються, внаслідок чого вона стає вразливішою, і тоді її стан можна характеризувати, як депресивний. Життєві плани можуть стосуватися духовного, інтелектуального, професійного розвитку людини, а також сімейного благополуччя, матеріального достатку, майбутнього власних дітей. Уявлення про неможливість їх реалізації, або взагалі відсутність їх особистість сприймає як безвихідь. Життєва мета – ціль, форма самопрогнозування ідеального уявлення про бажане майбутнє. При цьому, не варто ставити непосильні завдання, хоча у кожній особистості є своя вершина [1].

Людина підводить підсумки свого життя і замислюється про свої цілі з урахуванням професійного статусу, фізичного стану і стану справ у родині.

С.Авербух вважає, що сам факт виходу на пенсію є для людини психічною травмою. Знижується її соціальна значимість, страждає її престиж, її самооцінка та самоповага. Вона відчуває себе відсталою, тому що нові вимоги найчастіше стають для неї не під силу.

Ю. Губачов відзначав, що передчасний фізичний і духовний спокій – це виснажливе пекло. Через що старість стає ранньою, непотрібною, соціально обтяжливою. Самі ж люди стають не тільки неспокійними, нудними, але й небезпечними як для самих себе, так і для оточуючих.

На думку Н. Паніної, важливим у формуванні психологічної готовності до виходу на пенсію є процес соціальної адаптації, результативність якого залежить від соціальних чинників (стать, професія, вік), особливості повсякденного життя особистості, звички використовувати вільний час протягом життя, фінансової готовності до пенсії та обрання стилю життя в пенсійний період. Вчена вважає, що успішність соціальної адаптації особистості пізньої зрілості залежить від відношення до виходу на пенсію і визначає за такими типами: позитивно-визначений, позитивно-невизначений, нейтрально-визначений, нейтрально-невизначений, негативно-визначений, негативно-невизначений.

Мета статті. Грунтовне вивчення упередженого ставлення суспільства до осіб пізньої зрілості шляхом теоретичних узагальнень та емпіричного вивчення, розкриття змісту поняття ейджизму та сутності стереотипних уявлень стосовно осіб пізньої зрілості.

Виклад основного матеріалу і результатів дослідження. Для емпіричного дослідження визначення упередженого ставлення молодих людей до людей похилого віку було використано методику експрес-діагностики емпатії казанського психолога І.М. Юсупова. Дана методика допоможе нам визначити вміння особистості поставити себе на місце іншої людини та вміння емоційно відгукнутись на переживання інших людей. Співчуття, співпереживання-тире це прийняття тих почуттів, які відчуває інша людина так, ніби вони є нашими власними. Емпатія сприяє збалансованості міжособистісних стосунків. Вона робить поведінку особистості соціально обумовленою.

Дана методика являє собою особистісний опитувальник самозвіту, спрямований на оцінку як загального рівня емпатії, так і її окремих складових: емпатія з людьми похилого віку, емпатія з дітьми, емпатія з батьками, емпатія з тваринами, емпатія з героями художніх творів, емпатія з незнайомими людьми.

При проведенні дослідження було сформовано дві групи. Перша група обстежуваних складалась з 75 учнів 9-11 класів загальноосвітньої школи I-III ст. с. Ворокомле, Камінь-Каширського району, Волинської області. З них 38 осіб жіночої статі і 37 чоловічої. Друга група з 75 студентів 2-3 курсів географічного факультету Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки – 54 дівчат і 21 юнаків.

При проведенні дослідження рівня емпатійності особистості результати всіх 150 обстежуваних виявились достовірними і були включені до аналізу. З метою створення можливості порівняння отриманих результатів в різних групах обстежуваних були визначені середні значення рівнів емпатії в середньому по групах, а також окремо середні показники емпатійності з врахуванням статі. Результати дослідження відображені у таблиці 1.

При обробці результатів діагностики емпатії було виявлено середній рівень загальної емпатії в обох групах. Відмітимо, що показники рівня емпатії у студентів більші від показників учнів. Виявлено, що рівень емпатії у жінок вищий ніж у чоловіків, як емпатії в цілому так і емпатії окремо по складових. Якщо порівняти результати дослідження за складовими, то найнижчий рівень емпатії з дітьми та літніми людьми.

Таблиця 1

Результати експрес-діагностики емпатії

	Ранній юнацький вік школярі (9-11 клас)			Юнацький вік студенти (2-3 курс)		
	Заг. бал (75)	Жін. (38)	Чол. (37)	Заг. бал (75)	Жін. (54)	Чол. (21)
Емпатія вцілому (max=90)	42.3	47.8	36.8	50.95	53.1	48.8
Емпатія з літніми (max=15)	5.95	6.6	5.3	7.1	7.5	6.8
Емпатія з батьками (max=15)	10.3	10.7	9.9	10.5	10.4	10.6
Емпатія з тваринами (max=15)	7.1	7.75	6.4	8.04	8.1	7.98
Емпатія з дітьми (max=15)	4.7	5.25	4.2	5.3	6.4	4.3
Емпатія з героями худ. творів (max=15)	6.1	7	5.2	6.6	7.9	5.4
Емпатія з незнайомим и (max=15)	6.6	7.5	5.7	8.85	9.3	8.4

Тому можливо стверджувати, що у молодих людей (ранній юнацький та юнацький вік) рівень емпатії до людей похилого віку менший, ніж, наприклад, до батьків, незнайомих людей, і ще нижчий ніж до тварин.

Просвітницька діяльність, метою якої є підвищення рівня культури взаємовідносин між різними поколіннями, налагодження культурного діалогу між молоддю та зрілими особами, повинні бути важливими напрямками виховного процесу у школах та навчальних закладах. Потрібно створювати позитивний імідж людини похилого віку, як самостійної, активної, захищеної і незалежної особистості.

Специфіка посттрудового етапу життя особистості обумовлена тим, що образ пенсіонера у свідомості людей більше пов'язаний не з конкретним колом занять, а з відходом від роботи, що здебільшого орієнтує самих пенсіонерів на бездіяльний пасивний спосіб життя.

Велику емоційну насолоду приносить спілкування з онуками. Хоча вони вже остаточно звільнилися від прямих виховних функцій. Часто зрілим людям важче зорієнтуватися в уявленнях дітей та онуків, важче знайти взаєморозуміння, а друзів стає все менше.

В. Бенгстон припустив, що у осіб похилого віку (дідусь, бабуся) існують чотири важливі ролі, нехай іноді чисто символічні, які мають різну мотиваційну спрямованість.

1. Сімейна «національна гвардія». Деякі особи похилого віку мають бажання брати активну участь в житті сім'ї та турботі про підростаюче покоління.

2. Присутність, яка обумовлює прагнення осіб похилого віку створити спокійну атмосферу, особливо при наявності загрози розпаду сім'ї. Вони хочуть зберегти стабільність в сім'ї, бути стримуючим фактором при розладі всередині неї.

3. Арбітри. Дії осіб похилого віку направляються прагненням зберігати сімейні цінності, зберігати зв'язок між поколіннями. Хоча у різних поколінь свої цінності, деякі батьки вважають, що їм легше залагодити конфлікт між дітьми та онуками, тому що вони мають більше досвіду і бачать конфлікт зі сторони.

4. Збереження сімейної історії спонукає осіб похилого віку до різних дій, які підтримують зв'язок між поколіннями і передають для онуків сімейну спадщину і традиції.

В період пізньої зрілості люди не часто розходяться, розуміючи, наскільки вони потребують один одного. Самотність - лякаюча перспектива, яку люди вибирають добровільно. Зазвичай вона пов'язана зі смертю близької людини і супроводжується горем, почуттям втрати, а потім довгим періодом адаптації, який може закінчуватись самотнім життям або пошуком нового партнера.

Готовність до виходу на пенсію визначається не тільки тим, що набуває особистість, стаючи пенсіонером, але й тим, що вона втрачає. Можливість далі працювати за своєю спеціальністю, зберігаючи при цьому високий професіоналізм, є найсильнішим чинником, який утримує особистість від виходу на пенсію. Чим вище службове становище і кваліфікація, різнобічний зміст праці, більше можливостей для творчого пошуку, тим рішучіше відкидається думка про перехід до пенсійного способу життя і переноситься на пізніші терміни життя.

Можливо виділити такі типи активних людей пенсійного віку:

1. Соціальний тип – виконує суспільно-політичні функції.
2. Політичний тип – бере участь у політичному житті.
3. Творчий тип – генератори ідей, вчений, викладач.

При загальних вікових особливостях дослідники виділяють кілька видів старості:

1. Старість фізична – старіння тіла, наявність різних властивих хвороб, ослаблення організму.

2. Старість психологічна – відсутність інтересу до навколишнього світу, до життя інших людей, небажання розвиватися, отримувати нові знання, неможливість адаптуватися до змін у власному житті.

3. Старість соціальна – вихід на пенсію, звуження кола спілкування, втрата друзів-ровесників, супутника життя.

На жаль, фізичну старість оминати запобігти неможливо. Хоча залишатися молодим соціально та психологічно можливо.

Можливо виділити кілька типів старіння:

1. Конструктивний тип старіння (наявність хорошої емоційної сфери, відсутність страхів і тривоги, толерантність, адекватна самооцінка, самостійність у вирішенні проблем, наявність мети і плану життя). Цей тип передбачає активну старість, включення у різні соціальні зв'язки. Особистість передає власний досвід, знання, відчуває себе потрібною. Така поведінка позбавляє почуття самотності і дає певну незалежність.

2. Пасивний тип старіння.

3. Захисний тип старіння.

4. Агресивний тип старіння.

Серед напрямків подолання негативних наслідків ейджизму можливо виокремити наступні:

- розробка та удосконалення напрямків соціального захисту людей похилого віку;
- розробка, впровадження та підтримка державних програм та проектів, які б дали змогу населенню самостійно приймати участь у забезпеченні своєї старості;
- виховувати у молоді шанобливе ставлення до людей похилого віку;
- створення позитивного іміджу людини похилого віку, як самостійної та незалежної особистості;
- створення державних та недержавних інституцій, діяльність яких направлена на роботу з людьми похилого віку;
- створювати можливості у реалізації своїх громадянських прав;
- просвітницька робота з членами родин, де проживають люди похилого віку;
- посилювати мотивацію роботодавців в напрямку залучення до співпраці людей похилого віку.

Висновки. Вивчаючи проблему упередженого ставлення суспільства до осіб пізньої зрілості (ейджизм), ми дійшли наступних висновків: формувати в суспільстві думку, уявлення про пенсійний вік як про активний етап розвитку особистості. Потрібно виховувати шанобливе ставлення до людей пенсійного віку, формувати установки, що саме вони є наймудрішими, добродушними, турботливими, співчутливими. Головним віковим новоутворенням періоду зрілості можливо вважати продуктивність, що розуміється як інтегральне утворення (професійна продуктивність і внесок у розвиток, ствердження в житті майбутнього покоління). Потрібно надавати можливість та створювати умови особам пізньої зрілості для різнобічних проявів соціальної активності, які є передумовами раціонального способу життя на їх пізньому етапі. Вихід на пенсію сприяє збільшенню вільного часу людини. Завдання особистості в цей період полягає в тому, як раціонально використати вільний час, а також правильно здійснити вибір занять для відпочинку. Цікаво проведене дозвілля позитивно впливає на стан здоров'я людини та приносить позитивні емоції, відчуття задоволеності.

Література

1. Андреева Г. М. Социальная психология: учебник для высш. учеб. заведений. – 5 изд. / Г. М. Андреева.– М. : Аспект Пресс, 2004. – 365 с.
2. Кон И. С. Любовь небесного цвета / И. С. Кон. – М. : ОЛМА-Пресс, 2001. – 384 с.
3. Краснова О. В. Социальная психология старения: учеб. пособие для студентов высших учеб. заведений / О.В. Краснова, А. Г. Лидерс. – М. : Академия, 2002. – 288 с.
4. Розпорядження від 08.10.2004 р. №724-р. «Про схвалення Концепції демографічного розвитку на 2005-2015 роки» [Електронний ресурс]. // Урядовий портал. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd>.
5. Смелзер Н. Социология / Н. Смелзер. – М. : Феникс, 1998. – 688 с.
6. Самыгин С. И. Возрастная психология для студентов / С. И. Самыгин, Т. Г. Никуленко, С. А. Сущенко. – Ростов н/Д : Феникс, 2010. – 220 с.
7. Скрипченко О. В. Загальна психологія : Навч. посібник / О. В.Скрипченко, Л. В.Долинська, З. В.Огороднічук. – К. : А.П.Н., 1999. – 463 с.
8. Хьелл Л. Теории личности (Основные положения, исследования и применение) / Л. Хьелл, Д. Зиглер. – СПб. : Питер, 1999. – 608 с.

References

1. Andreeva G. M. Social'naya psihologiya: uchebnik dlya vissh. ucheb. zavedenii. – 5 izd. / G. M. Andreeva.– M. : Aspekt Press, 2004. – 365 s.
2. Kon I. S. Lyubov' nebesnogo cveta / I. S. Kon. – M. : OLMA-Press, 2001. – 384 s.
3. Krasnova O. V. Social'naya psihologiya stareniya: ucheb. posobie dlya studentov vislih ucheb. zavedenii / O.V. Krasnova, A. G. Liders. – M. : Akademiya, 2002. – 288 s.
4. Rozporyadzhennya vid 08.10.2004 r. №724-r. «Pro shvalennya Konceptsii demografichnogo rozvitku na 2005-2015 roki» [Elektronnii resurs]. // Uryadovii portal. – Rezhim dostupu: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd>.
5. Smelzer N. Sociologiya / N. Smelzer. – M. : Feniks, 1998. – 688 s.
6. Samygin S. I. Vozrastnaya psihologiya dlya studentov / S. I. Samygin, T. G. Nikulenko, S. A. Sushchenko. – Rostov n/D : Feniks, 2010. – 220 s.

7. Skripchenko O. V. Zagal'na psihologiya : Navch. posibnik / O. V.Skripchenko, L. V.Dolins'ka, Z. V.Ogorodnichuk. – K. : A.P.N., 1999. – 463 s.

8. H'ell L. Teorii lichnosti (Osnovnye polozheniya, issledovaniya i primeneniye) / L. H'ell, D. Zigler . – SPb. : Piter, 1999. – 608 s.

Магдисюк Л.И.

ТЕОРЕТИКО-ЭМПИРИЧЕСКИЕ ГРАНИЦЫ ПОНЯТИЯ ЭЙДЖИЗМА В ПСИХОЛОГИИ

В статье рассмотрена проблема украинского общества: восприятие пенсионеров через призму стереотипов, которые мешают формированию социальных установок и действий в активной повседневной работе и проведении досуга. Основным людей пенсионного возраста воспринимают как бедных, немощных, неспособных полноценно работать. Это негативное отношение и восприятие проявляется как эйджизм. Раскрываются позитивные и негативные стереотипы лиц поздней зрелости. Обоснованы проблемные взаимоотношения между представителями возрастов – молодыми людьми и лицами поздней зрелости, исследован уровень эмпатии к старикам среди школьников (ранний юношеской возраст) и студентами (юношеской возраст). Анализируются причины возникновения социального явления «эйджизм» и предлагаются пути его преодоления. Источников – 8.

Ключевые слова: *поздняя зрелость, пенсионер, стереотипы, эйджизм, эмпатия, юношеский возраст, социальные установки.*

Magdisyuk L.I.

THEORETICAL AND EMPIRICAL LIMITS OF THE CONCEPT OF AGISM IN PSYCHOLOGY

The article considers a problem of the Ukrainian society, that of perceiving pensiners in the light of stereotypes which prevent from the formation of social aims and actions I their active everyday work and leisure. Old age pensioners are mostly perceived as poor, weak and incapable of working properly. The negative attitude and perception realizes itself as agism. The work describes positive and negative stereotypes of a person of late maturity. The article substantiates problematic relations between people of different age categories – young people and those of late maturity, it also investigates the level of empathy to elderly people among schoolchildren (early youth) and students (youth). The article analyses the reasons for the development of the social phenomenon of agism and suggests ways of its overcoming. Sources – 8.

Key words: *late maturity, pensioner, stereotypes, agism, empathy, youth, social aims.*

Магдисюк Людмила Іванівна – аспірант кафедр загальної та соціальної психології Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки, м. Луцьк